№ 22 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՅՈՒՆՎԱՐԻ 31 — 1902 — ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՅՈՒՆՎԱՐԻ 31 № 22

ԵՐԵՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 ռուբ.
Առանձին համարները 5 կոպէկով.
Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.
Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տէլէֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի եւ տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տէլէֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄՇԱԿ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

(30-Դ ՏԱՐԻ)

ՆԵՐԿԱՅ **1902** ԹՒԱԿԱՆԻՆ

«ՄՇԱԿԸ» ՀՐԱՏԱՐԱԿՎՈՒՄ Է ՆՈՐ ՊՐՈԳՐԱՄՈՎ ԵՒ ՆՈՐ ՈՒՂՂՈՒԹԵԱՄԲ

ամեն օր, բացի տօներին յաջորդող օրերից։

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆԸ. «Մշակի» տարեկան գինը 10 րուբլի է, տասն եւ մէկ եւ տասն ամսվանը՝ 9 ր., ինն եւ ութ ամսվանը՝ 8 ր., եօթ ամսվանը՝ 7 ր., վեց ամսվանը՝ 6 ր., հինգ ամսվանը՝ 5 ր., չորս ամսվանը՝ 4 ր., երեք ամսվանը՝ 3 ր. երկու ամսվանը՝ 2 ր. եւ մի ամսվանը՝ 1 րուբլի։

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ. Ամերիկայի բաժանորդները պէտք է վճարեն տարեկան 7 դոլլար. Եւրոպայի բաժանորդները՝ 30 ֆրանկ. Պարսկաստանի բաժանորդները՝ 10 րուբլի։

«Մշակին» գրվել կարելի է ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ (Բազարնայա եւ Բարօնսկայա փողոցների անկիւն), իսկ ԲԱԳՒՈՒՄ—Ն. Դաւթեանի մօտ։

Կայսրութեան ուրիշ քաղաքներից «ՄՇԱԿԻՆ» գրվելու համար եւ առհասարակ նամակներ եւ ծրարներ ուղարկելիս, պէտք է դիմել հետեւեալ հասցէով. ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ», իսկ արտասահմանից՝ TIFLIS, Rédaction du journal arménien «MSCHAK».

Յայտարարութիւնները ընդունվում են բոլոր լեզուներով։

ԱԳԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Նոր կազմակերպութիւն.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Մամուլ. Նամակ Գանձակի գաւառից. Նամակ Խմբագրութեան. Ներքին լուրեր. — ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Արտաքին լուրեր. — ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Գիւղացու ցաւերից. Մարդկային կեանքի պահպանութեան դաշնակցութիւնը.

ՆՈՐ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ

Մի շաբաթ սրանից առաջ, «Մշակի» № 17-ի մէջ, մենք զետեղեցինք մի պաշտօնական յայտարարութիւն, որ վերաբերում էր Փոքր-Ասիայում գտնվող որբանոցներին։ Կ. Պօլսի Հայոց պատրիարքարանը որոշել է որբանոցները վերափոխել արհեստանոցների և նրանց մէջ կազմակերպել գործնական ուսում, որ տար մանուկ սերնդի ձեռքը որ և է արհեստ, կամ կատարելագործէր նրան գիւղատնտեսութեան մէջ։

Փոքր-Ասիայում բացված էին երեսուն և չորս որբանոցներ։ Նրանց մէջ խնամվող որբերի թիւը օրէցօր պակասում էր թէ այն պատճառով, որ որբերը մեծանում էին և թողնում որբանոցները և թէ այն պատճառով, որ որբանոցների եկամուտները չէին աւելանում և թոյլ չէին տալիս ընդունել նոր սաների։

Որբանոցների վիճակը ահա մի քանի տարի է, որ ծանր հոգածութեան առարկայ է դարձել պատրիարքարանում։ Պէտք էր գումարներ ժողովել որբանոցները պահելու համար. սակայն նուիրատուութիւնները, որոնք սկզբում առատ էին, օրէցօր պակասեցին և անելանելի դրութեան մէջ դրին որբանոցների վարչութիւնները։ Վերջ ի վերջոյ պատրիարքարանը վճռեց վերածել նրանց արհեստանոցների և որոշ կազմակերպութեամբ ապահովել այդ հիմնարկութիւնները։ Արհեստանոցների պահպանութեան համար ժողովվելի գումարները այսուհետև պէտք է կենտրոնական պատրիարքարանի նպատից սնդուկի մէջ։

Արհեստանոցները պէտք է բացվեն առաջնորդական գլխաւոր կենտրոններում և պէտք է ղեկավարվեն առանձին հոգաբարձութիւնների ձեռքով, որոնց նախագահը պէտք է լինի տեղական առաջնորդը։ Արհեստանոցները պէտք է լինեն ոչ միայն տղաների, այլ հարկը պահանջած դէպքերում՝ այլ և աղջիկների համար։

Համակրութեան է արժանի արհեստանոցներ հիմնելու ծրագիրը։ Ժամանակը կը պարզէ, թէ ինչ բարեփոխութիւններ պէտք է մտցնել արհեստանոցների կազմակերպութեան մէջ, որպէս զի նրանք նպատակայարմար կերպով մատակարարեն իրանց սաներին գործնական ուսում։ Մենք չենք հաւանում միայն այն, որ պատրիարքարանը չափազանց սահմանափակել է տեղական ժողովրդի իրաւունքները և հոգաբարձական կազմի մէջ չափազանց մեծ տեղ է տուել իր միջամտութեան և իր ցանկացած թեկնածուներին։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՄՈՒԼ

Իսկական գիտութիւնը, իսկական լուսաւորութիւնը նախ եւ առաջ այն անգնահատելի բարիքն է տալիս մարդուն, որ ազատում է նրան յիմար նախապաշարմունքներից, հին մոլորութիւններից։ Լուսաւորված մարդը, օրինակ, չի ծաղրի մի ուրիշ մարդու ֆիզիքական պակասութիւնը, մինչդեռ ամբոխի մարդը մի առանձին հրճուանքով է ծաղրի առարկայ դարձնում առաջին պատահած քթատ մարդուն կամ կաղին, համրին եւ այլն։ Սակայն հասարակական ասպարէզում էլ մենք միշտ տեսնում ենք նոյն ամբոխային հակումը։ Եթէ մի որ եւ է յետ ընկած տեղում, մի որ եւ է Թաթար-Մէյդանի մէջ պարապ ամբոխը հաւաքվում է ծաղրելու մի որ եւ է մարմնական արատ կամ այս ու այն ազգութիւնը, դա դեռ հասկանալի է։ Բայց ինչպէս հասկանանք այն, որ մի եւ նոյն գործը կատարվում է մամուլի մէջ, ինտելիգենտ շրջաններում, թատրօնական բեմերի վրա։ Ինչպէս յայտնի է, այսպիսի պարապմունքը շատ զարգացաւ Ռուսաստանում մանաւանդ վերջին 10—15 տարիների ընթացքում։ Շատ լուսաւոր մտքեր են բողոքել այդ վայրենութեան դէմ, շատերն են փորձել տարրական հասկացողութիւնների դասեր տալ մարդկանց, թէ որքան զզուելի բան է այդ պարապմունքը։ Բողոքողներից, օրինաւորութեան, մարդավարութեան դաս տուողներից մէկն էլ եղել է հանգուցեալ բժ. Մ. Առստամեանը։ 1893 թւականին նա տպագրեց Աստրախանի «Астраханскій Листокъ» լրագրի մէջ մի շարք յօդուածներ, որոնք նուիրված են «ազգայնական հարցին»։ Այդ յօդուածներն էին, որ ինչպէս մի քանի օր առաջ հաղորդեցինք «Մշակում», կարդացվեցին Աստրախանում հանգուցեալի յիշատակին նուիրված մի երեկոյթում։ Այժմ նոյն յօդուածները արտատպված են Աստրախանի լրագիրներում եւ մենք, հանգուցեալի լուսաւոր անձնաւորութեան հետ նորից մեր ընթերցողներին ծանօթացնելու համար, բերում ենք մի կտոր այդ յօդուածներից (վերցնում ենք «Нов. Обозр.» լրագրից)։

Ամեն մի ազգ ունի իր առանձնայատկութիւնները, որոնցով նա զանազանվում է ուրիշ ազգերից. նա ունի դէմքերի որոշ կերպարանաւորութիւն, կրում է առանձնայատուկ զգեստ, դաւանում է իր առանձին կրօնը, ունի իր առանձին լեզուն, իր արտասանութիւնը, իր շարժումների ձեւը եւ այլն։ Այս առանձնայատկութիւնների պատճառները, ինչպէս յայտնի է ամեն մի գիտնագիտի, առաջանում են բնական պայմաններից եւ պատմական կեանքի պայմաններից եւ անարդարացի կը լինէր նրանց պատճառով պատժել այժմեան սերունդը։ Արատները այս դէպքում ունեն նոյնքան խոր արմատներ, ինչպէս ֆիզիքական արատները, որոնց ծաղրել կարող են զուցէ իդիոտները։ Որպէս զի

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԳԻՒՂԱՑՈՒ ՑԱՒԵՐԻՑ

I

Ձմեռն եկաւ, իր վեցամսեայ կեանքով նա արդէն կանգնած գիւղացու շէմքին՝ սպառնում է սպառել նրա բոլոր պաշարը։ Բայց ամառն այս տարի ախպերաց-քեցու համար համեմատաբար աւելի գթոտ էր։ Սեւ տարիներից, ցաւ տարիներից, երկրաշարժի ու բքէգների աւերմունքից յետոյ այս տարի հացի բերքը միջակ էր ընդհանրապէս, իսկ անասունների կերը նոյն իսկ առատ։ Թող փչէ բուքը, թող կատաղէ թիփին, էլ ինչու պիտի վախենայ գիւղացին, երբ նրա ամբարն էլ, մարագն էլ լիքն են. դեռ այսպիսի տարիներում գիւղացին ոչ միայն իր օրական պարէնի, ձմեռվայ պաշարի կողմից պիտի ապահով լինի, այլ մի բան էլ պիտի կարողանայ ծախել իր ամբարից ու խոտնոցից, գոմից ու ոչխարնոցից, իր միւս ցաւերը հոգալու, դարդը դարմանելու...

Բայց մտէք այսօր մեր գիւղացու տունը. նրա ամբարում հաց չէք գտնի, խոտնոցում խոտ, մառանում իւղ ու պանիր, նոյն իսկ «ընկլնոցում» ձու։ Ո՞ւր գնաց գիւղացու մեծ ու փոքրի, կին ու մարդու ամբողջ տարվան աշխատանքը, արիւն քրտինքի վաստակը։ Չէ որ նա ամառը քաղեց ու հնձեց, աշնանը կալսեց... Այո, քաղեց ու հնձեց, կալսեց ու մաքրեց, բայց իր հարուստ հարեւանի՝ գիւղի խանութպանի ամբարը լցրեց։

—Նազար տացու, հարբս խփ գարուն բսաւ թող նաւթ տայ,—քասկը չալակին մտնում է խանութ մի գիւղացի տղայ։

—Ծօ, ինի գարին չափէ, հրամայում է խանութպանն իր ծառային։ Ծառան վերցնում է գարին տղայի ձեռքից ու ներս տանում։

—Կէս կոտէն, տացու, երկու բուռ աւելի է։

—Դէ, երկու գրվանքայ ու կէս նաւթ տուր, ահան այսի ապիչկան ա տար հօրդ բսէ մէմա էդման (այդպէս) գարի չը ղրկէ, էդ էլ իրեն խաթերն էր առայ, թէ չէ մէ չահում ա տար, պէտք չէր ինձի...

Եւ այսպէս խանութպանը «տացուն», որ գիւղի տիրացուներից մինի մօտ երկու «այբ» մի «բեն» սովորելով, ժառանգել է «բարեխիղճ տացու»-ի տիտղոսը, կամ քաղաքի որ եւ է տարրական դպրոցի ստորին բաժանմունքից դուրս նետվելով, ձէթոտ վերարկուի հետ ուսերին է առել եւ «պարոն» կոչումը,—հազար ու մի «մինաթով» մի կոտ գարին (որ ամենաէժան ժամանակ մեզանում արժէ 50—60 կոպ.) «ներս» ուղարկելով, դարձնում է կէս կոտ եւ այն գիւղացու ձեռքից առնում երկու եւ կէս ֆունտ նաւթով ու մի լուցկիով (ամենաթանգ գնով 9 կոպ.)։

—Տիրացու աղբար ջան, աղջկանս ջէհէզ (բաժինք) պիտի առնեմ, աղբարդ (իր ամուսինը) բսաւ ես փարան տուել եմ, ինքնա հիմի կուգայ, քանիմ արշին բան տուր... այսիկայ քուփայդ է...

Տալիս է մի գունդ կարագ, գաթայ եւ այլն։

—Բիրադի (բոլորը) քեզի փէշկեաշ, խանում բաջի, ես քեզնէն բան կը խնայեմ, խանութը քուկդ է, տար ինչքան որ կուզես, քեզնէն փարա ուզողը շանորդի ըլլի։

«Տիրացու աղբարն» սկսում է չափել, ձեւել... էլ Աստուած այնտեղ գործ չունի։ Մի քանի արշին չիթ, բամբազիա, կտաւ, թել, ասեղ... եւ 50 մանէթի գիւղացու «ես ներքոյ ստորագրեալս», որի մէջ մտել է եւ քսան տոկոսը, մտնում է «խաթրեան» խանութպանի արկղը։

Աշունք է. կոտը ծառայի ձեռքը տուած խանութպանը շրջում է կալերը։

—Տիրացու Նազար ջան, դու գիտես, դէ՛ ա՛ռ հոգիներս ազատի, լուս պատարագ, կանանչ մեռոն, աստից լաւ գարի չունիմ, բնազոնցուս է...

—Չէ, ախպար, էս ինձի պէտք չէ, ծախէ իմ փարաս տուր։

Վերջապէս երկար «նազ ու տուզ» անելուց յետոյ սոմարը (16 պուդ) 6 րուբլիով (թէեւ ծախվում է 9—10-ի) մի կոտ էլ գլուխ (աւելի) առնելով, տիրացու Նազարը վերցնում է գարին ու բարաթը պատռում։ Բայց քիչ չեն եւ այնպիսի դէպքեր, երբ մի եւ նոյն բարաթը մի քանի անգամ է հանդէս գալիս կամ մի եւ նոյն պարտքը պահանջվում է թէ բարաթով, թէ դաւթարով եւ կրկնակի վճարվում։

Այս դեռ յայտնի, օր ցերեկով եղած «առեւտուրն է»։ Հապա որքան «հալալ ու հարամ» քսակներ են մտնում խանութը գիշերներով։ Քանի ջահէլներ, հարս ու տղայ, իրանց ձեռքով կողոպտում են իրանց սեփական տունը։ Մէկը կալից ու ամբարից հացն է կրում խանութ, միւսը մառանից իւղն ու պանիրը։ Եւ պարզ է թէ ինչ գնով է վերցնում խանութպանը այդ գողացված իրերը։ Իմ աչքի առաջ մի գլուխ պանիրը (15—20 ֆունտ), որ արժէ ամենաքիչը 2—2 ր. 50 կոպ., խանութպանը գնել է երկու «հօխա» (6 ֆունտ) խնձորով։ Ի՞նչ անէ դեռ «թերեւս», անփորձ գիւղացի ոճրագործը. ախըր «գող—սիրտը դող»։ Թէ չը կատարէ խանութպանի պահանջը, իսկոյն գողութիւնն աշկարայ կենէ։

Մի ուրիշ օրինակ։ Ամառվայ վերջերից (յուլիսից) մեր գիւղերում ոչխարն այլ եւս չեն կթում, որպէս զի ոչխարը գերանալով կարողանայ դիմանալ երկարատեւ ցուրտ ձմեռվան։ Ահա այդ հանգամանքից օգտվելով, Գանձա գիւղի խանութպաններից մէկը համոզում է հովիւներին, որ գիշերները ծածուկ կթեն ոչխարը, հէնց իր խանութում պանիր պատրաստեն ու իրան ծախեն։ (Խանութը գիւղից կէս վերստ հեռու է, ուր գիշերում են գիւղի հօտերը)։ Միամիտ հովիւները, ուրախացած հնարագէտ խանութպանի ձեռնտու գիւտից, մի շաբաթ շարունակ կթում են իրանց տէրերի մօտ 10 հազար ոչխարը ու պանիրը տալիս յիշեալ պարոնին, որ ամեն երեկոյ մի չիլ արաղով պատուելուց յետոյ խոստանում է բոլորի հաշիւը միասին վերջը տեսնել։

—Դէ, աղա-տացու, հաշիւներս տուր մենք պիտի էրթանք։

—Ի՞նչ հաշիւ, ծօ շան լակոտներ, ինչ որ տուել էք, տեղը բախի էք խմել..., խօ չէք ուզիլ բոլորիդ բռնել տամ։

Հովիւները ստիպված համաձայնվում են նոյն իսկ մի մի րուբլով բաւականանալ, բայց իզուր... աղաչանք, պաղատանք ոչինչ չէ կակղացնում յանդուգն խանութպանի քար սիրտը։ Նա հայհոյելով վռնդում է բոլորին։ Ի՞նչ անէին խեղճ հովիւները. ում բողոքէին. կարո՞ղ էին ձայն ծպտուն հանել։

Մի շաբաթ էլ անցաւ. մի գիշեր յանկարծ ծուխն առաւ Գանձան. կրակի ալ բոցերը վիթխարի վիշապի պէս բարձրացան երկինք։ Հաւար ընկաւ գիւղ՝ «խանթին խոտը կրակել են»... Մի քանի ժամում արդարադատ կրակը մաքրեց գող հովիւների ու «աղա տացու» խանութպանի հաշիւները, լափելով վերջինիս 50 սայլ

ռուս մարդը պարզ հասկանայ, թէ որքան անքաղաքավարի բան է ուրիշներին աղճատված կերպով ներկայացնելը կամ հէնց նրանց ընդօրինակելը։ Թող նա երեւակայէ իրան օտարութեան մէջ, մի հեռաւոր տեղ, ասենք հէնց Չինաստանում, ուր ամեն մի քայլափոխում ծիծաղում են նրա հագուստի, արտասանութեան, քթի, մանգալու վրա եւ այլն, ուր ամեն օր բեմի վրա ներկայացնում են ծաղրալի եւ լրբաբար յեչայրջված կերպարանքով նրա ազգային, նրա սրտին թանգագին առանձնայատկութիւնները։ Ապա թող ռուս մարդը երեւակայէ, որ ինքը եկւոր չէ, այլ հանգամանքների բերմունքով չինական կառավարութեան հպատակն է, որ նա հեռանալ Չինաստանից չէ կարող եւ ամեն օր պիտի չփվի նոյն այն չինացիների հետ, որոնք ամեն օր յաճախում են այն տեղերը, ուր այդպիսի ծաղրական բեմեր կան. թող երեւակայէ նոյնպէս, որ Չինաստանում չէ թոյլատրվում ծեծել ծաղրողներին եւ չը կայ օրէնք, որի ոյժով կարելի լինի դատի կանչել ծաղրող «արտիստներին»։ Միայն այս կերպով ռուս մարդը կը հասկանայ, թէ որքան անքաղաքավարի, անմեծահոգի բան է թոյլ տալ զանազան «արտիստներին» փողի համար անուանարկել ամբողջ ազգութիւններ, ծաղրել առանձնայատկութիւնները եւ որ գլխաւորն է՝ զարգացնել ամբոխի մէջ մի արհամարհական վերաբերմունք դէպի հպատակ ազգութիւնները։

Այս հայեացքները, այս արտագին, գեղեցիկ ապացոյցները մեծ պատիւ են բերում հանգուցեալ բժիշկ Առստամեանցին, որը մինչեւ իր կեանքի վերջը մնաց ոչ միայն գիտութեան մարդ, այլ եւ լայն, մարդասիրական զգացմունքներով տոգորված, իր երիտասարդական իդէալներին հաւատարիմ մնացած քաղաքացի։ Աւելացնենք, որ նոյն եռանդոտ բողոքը բժ. Առստամեան հնչեցրել է իր միւս յօդուածներում նաեւ օտարակեր մամուլի զզուելի արարքների դէմ։

ՆԱՄԱԿ ԳԱՆՁԱԿԻ ԳԱՒԱՌԻՑ

Բանանց գիւղ, յունվարի 10-ին

Անօրինակ անձրեւային աշունը, զրկելով գիւղացուն աշնանացանը սովորական կարգով վերջացնելու հնարաւորութիւնից, փչացնելով ամառվայ դաժան աշխատանքով հայթայթած խոտի ու դարմանի պաշարները ու զրկելով այդպիսով գիւղացու գլխաւոր ապաւէն անասուններին նրա «պուռից», առաջ բերեց նաեւ մի քանի տարափոխիկ հիւանդութիւններ, որոնք այժմ բաւականին առատ հունձ են անում մեր գաւառի գիւղերում ու որոնց դէմ ժողովուրդը կռւում է ըստ սովորականին մատաղներով, գրբացների գուշակութիւններով ու պրօֆէսօր Կօխից աւելի ինքնավստահ տնաբոյս «բժիշկ» դալլաքների վոհմակներով։

Աշնանային երկարատեւ անձրեւները մեր գիւղացիների առանց այն էլ առողջապահական ամենատարրական պահանջներին ոչ մի բաւարարութիւն չը տուող բնակարանները դարձրին կատարեալ ճահիճներ, առաջ բերին անտանելի խոնաւութիւն, եւ ահա այդ խոնաւութիւնը գլխաւորապէս, հանդերձ գիւղացու մշտական սուղ ու անբաւարար սնունդով, ծնեց ու ծնում է այն հիւանդութիւնները, որոնք այժմ համաճարակի կերպարանք են ստանում։ Հիւանդութիւններից աւելի աչքի են ընկնում տիֆն ու քութէշը. առաջինի հունձը հասակաւորների մէջ, երկրորդինը—մանուկների՝ իրարից ետ չեն մնում։

Ասել, թէ ժողովուրդը չէ հաւատում բժշկութեան ու խուսափում է բժիշկներից եւ այդ է պատճառ դառնում հիւանդութիւնների զարգացման ու տարածման մեր գիւղերում, չէ կարելի ոչ մի դէպքում. ընդհակառակը, փնտրում նա աւելի ու աւելի հաւատ է տածում դէպի բժիշկները, որոնց անունները լսում է, բայց երեսները չէ տեսնում սակայն։ Եթէ պատահմամբ որ եւ է գիւղում բժիշկ է յայտնվում, որը մի շատ ու շատ հազուագիւտ բան է, 4—5 տարին հազիւ մի անգամ կրկնվող, այն ժամանակ դէպի նրան կատարվում է ուղղակի մի ուխտագնացութիւն, նրան դիմում են, ինչպէս մի աքանչելագործ սուրբի, նրա ոտներն անգամ համբուրում են, աղերսելով նրանից մի ճար, մի օգնութիւն։

Կարելի է ասել, որ մեր լայնածաւալ ու բազմամարդ գաւառը կատարելապէս զուրկ է բժշկական կանոնաւոր օգնութիւնից։ Ամբողջ Գանձակի գաւառի համար, որի ազգաբնակութեան թիւը հասնում է մօտ 100 հազարի, գոյութիւն ունի միմիայն մի գաւառական բժիշկ, որ հազիւ կարողանում է իր պաշտօնական պարտաւորութիւնները կատարել, կազմելով արձանագրութիւններ սպանվածների եւ վիրաւորվածների մասին։ Նոյն իսկ եթէ նա բացառիկ բնաւորութեան մարդ լինի, ալտրուիստ, ծայրայեղ մարդասէր, էլի ֆիզիկական հնարաւորութիւն չի ունենայ լիովին բաւարարութիւն տալ գաւառի համայն ազգաբնակութեան։ Միակողմանի չոր ու ցամաք գործունէութիւնը նրանց դարձնում է միակողմանի մարդ, իր պաշտօնական պարտաւորութիւնների սահմաններից հեռու չը գնացող պաշտօնեայ, չինօվնիկ, որը այցելելով որ եւ է գիւղ՝ միմիայն տեսնում է սպանվածին կամ վիրաւորվածին, արձանագրութիւն է կազմում իր տեսածի մասին ու, կատարելով այդ, իրան ամենեւին պարտաւոր չէ համարում հետաքրքրվել գիւղում գտնվող հիւանդների վիճակով, որոնց տէրերը, նրան դիմած դէպքում, շատ յաճախ կոպական մերժում են ստանում «աղաչից» եւ «աղաւն» հանդիսաւ խղճով վերադառնում է քաղաք, ներկայացնելով ուր հարկն է երկու արձանագրութիւն, մէկը սպանվածի կամ վիրաւորվածի մասին, միւսը գանձարանից ստանալիք իր ճանապարհածախսի...

Սրանից մի-երկու տարի առաջ մի գիւղում պատահում է նորագոյն, դարավերջի ու դարասկզբի, դիպլօմաւորներին բնորոշող այսպիսի մի դէպք։ Նահանգապետի չքախմբում գիւղն է գալիս մի «բարձրաստիճան» երիտասարդ բժիշկ։ Ցանդգնում են հրաւիրել նրան մի ծանր հիւանդի մօտ։ Ասպագայ նորին գերազանցութիւնը սուկալի հայեացք է գցում «գռեհիկ մուժիկների» վրա ու պատասխանում առանց կարմրելու «Թէեւ ես շրջում եմ պ. նահանգապետի հետ, բայց գիւղերում հիւանդներին այցելելը չէ մտնում իմ պարտաւորութիւնների շրջանը. այդ գաւառական բժշկի գործն է. դիմեցէք նրան, երբ նա գայ»։ Գաւառական բժիշկը մինչեւ օրս գնում է այն գիւղը, իսկ հիւանդը իր նման շատերի հետ միասին վաղուց է գնացել այն երանելի հեռաւոր աշխարհը...

Բացի գաւառական բժշկից մեր գաւառում կայ նաեւ մի հատ գիւղական բժիշկ, որը ապրում է մշտապէս գաւառի ոչ թէ կենտրօնում, այլ ծայրում, Զագում կայարանում, ու հազիւ է կարողանում բաւարարութիւն տալ իր շրջակայ ժողովրդին. գաւառի անուսաղը $^3/_4$ մասում նրան մինչեւ օրս մի անգամ գոնէ բաղդ չեն ունեցել տեսնել։ Լուրեր են պտտում, որ մեր գաւառը կունենայ նաեւ երկրորդ գիւղական բժիշկ։ Մեծ, անգնահատելի բարերարութիւն կը լինի այդ՝ իր ճակատագրի կամքին թողնված գիւղական ժողովրդի համար։ Ամենայարմար տեղը բժշկի մշտական բնակութեան համար պէտք է համարել Բանանց գիւղը, որը գտնվում է գաւառի կենտրօնում, բոլոր միւս գիւղերի ու քաղաքի հետ կանոնաւոր հաղորդակցութիւն ունի ու իր աքանչելի բնութեամբ, անմնան օդով ու ջրով անփոխարինելի յարմարութիւն է ներկայացնում հիւանդանոցի (приемный покой) համար։ Բանանցում ու նրա շրջակայ բազմաթիւ գիւղերում ապրում է մօտ 20—25 հազար ժողովուրդ, որի առողջապահութեան համար ոչ մի հոգս չէ տանվում մինչեւ օրս։

Երբ մեր գիւղերում բուն են դնում վարակիչ հիւանդութիւնները, որոնք ազատ ու անարգել զարգանալով, տարածվում են մեծ չափերով ու կատարեալ աղէտի կերպարանք ընդունում, ինչպէս է այժմս մեր գաւառում, ցանկալի կը լինէր շատ, որ մեր բժիշկներից գտնվէին այնպիսիները, որոնք մտաբերէին իրանց կեանքի նախադիպլօմեան շրջանում բազում անգամ արտասանված յայտնի գեղեցիկ խօսքերը ու ինքնակամ այցելէին շատերից մոռացված ու արհամարհված այն անշուք, խղճուկ աշխարհը, որի անունն է գիւղ ու դարմանէին այդպիսով ժողովրդի ոչ միայն ֆիզիքական, այլ եւ բարոյական ցաւերը։ Այդպիսի այցելութիւնը կարելի է մի առանձին տեսակի, շատ բարձր ու վսեմ, զուարճութիւն համարել, որը մի երկու շաբաթ ժամանակ կը խլէ ու աննշան դրամական միջոցներ, անհամեմատ աւելի քիչ, քան այն մեղսալի զուարճութիւնները, որոնցից չեն խնայվում ոչ միջոցներ, ոչ ժամանակ եւ առողջութիւն։ Բայց այդպիսի «հունար» մինչեւ օրս ոչ ոք չէ արել ու այսուհետեւ էլ հազիւ թէ անող գտնվի։ Այժմս «հունար» է համարվում մօդային բուժավայրերում տասնեակ հազարներ հնձելը, եւս առաւել մեծ «հունար» մի անզուգական խնկելի հերոսութիւն է համարվում հարիւր հազարանոց հարսնացու ճանկելը, այն էլ կանխիկ։

Երբ մենք մաշում ենք ուսանողական նստարանը, մեր կեանքի նշանաբան, դէվիզ ենք ընդունում «հաւատ, յոյս եւ սէր» դէպի այն շատերից նահատակված «դեռատար» գաղափարը փառահեղ ինճոյքներում աջ ու ձախ նրանց «զուռնա» փչում, բայց երբ քմահաճ բախտը մեզ քշում, տանում ու կանգնեցնում է «նոր հարիւրհազարութեան» առաջ, մենք իսկոյն ծունկ ենք չոքում, համբուրում նրա ոտները, այդ զօրաւոր ոտների տակ ենք նետում մեր մեծաչուք դիպլօմը, իսկ «հաւատ, յոյս եւ սէրը» հանդերձ բազմաչարչար գաղափարով թողնում ենք հարիւր հազարների կախարդական ոյժը իրանց կաչուի վրա չը զգացած ու նրանց հրապուրիչ համը չառած միամիտ անուղղելի «տխմարներին»...

Ստ. Տէր-Աւետիքեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Բագու, յունվարի 17-ին

Անկարող լինելով առանձին առանձին յայտնել իմ շնորհակալութիւնը այն բոլոր անձանց, որոնք իրանց ցաւակցութիւնը եւ մխիթարանքը յայտնեցին, նախախնամութեան մեզ հասցրած ծանր հարուածի պատճառով, այն է իմ թանկագին ամուսին Աստուածատուր Կաճկաճեանի մահվան առիթով, հարկ եմ համարում իմ եւ զաւակներիս կողմից մեր խորին շնորհակալութիւնը եւ յարգանքը յայտնել այն ամենքին, որոնք թէ հեռագրով, թէ նամակով եւ թէ լրագրական յօդուածներով յարգեցին հանգուցեալ ամուսնուս յիշատակը։

Որքան կսկծալի եւ անմոռանալի էլ լինի ինձ համար ամուսնուս կորուստը, բայց տեսնելով հասարակութեան զանազան խաւերից նրա մահվան առիթով արտայայտած ցաւակցութիւնը, կարծես թէ փոքր ինչ սփոփվում եւ մխիթարվում է իմ վշտալից սիրտը։

Այս հրապարակական նամակով, բացի մ[illegible] նաւոր անձանց յայտնած շնորհակալութիւնից, պարտաւոր ենք համարում մեզ, մեր անկեղծ շնորհակալութիւնը յայտնել մի քանի հիմնարկութիւններին, որոնք թէ իրանց ներկայութեամբ եւ թէ այլ եւ այլ ցոյցերով յարգեցին ամուսնուս յիշատակը։ Դրանք են՝ «Բագուի Հայոց Մարդասիրական ընկերութիւնը», «Բագուի տեխնիկական կօմիտէտը», ամուսնուս ծննդավայր Ղզլար քաղաքի քաղաքային ինքնավարութիւնը, նոյն քաղաքի Բարեգործական ընկերութիւնը եւ Բագուի հայոց դերասանական խումբը։ Արտասուալից աչքով եւ զգացված սրտով յայտնում ենք մեր խորին շնորհակալութիւնը հանգուցե…

խոտի դէզը։ Ի՞նչ անէր «խեղճ» խանութպանը, ծում բողոքէր, կարող էր ձայն ծպտուն հանել...։ «Գողը գողից գողացաւ, Աստուած վերը զարմացաւ» (թէ չը գիտեմ ուրախացաւ...)։

Բայց այսպիսի դէպքերը, ի հարկէ, հազուադէպ բացառութիւններ են, երբ «դաղված» գիւղացին արդար թէ անարդար միջոցով կարողանում է իր վրէժը լուծել իր վերջին հիւթը ծծող վամպիրից. Գիւղացին ընդհանրապէս կթի կով է, որին քամում են ամենքը։

Ահա թէ ուր է գնում գիւղացու մեծ ու փոքրի, կին ու մարդու ամբողջ տարվան աշխատանքը, արիւն քրտինքի վաստակը։ Էլ որտեղից պիտի գիւղացին ծախսելու բան ունենայ։ Բերքը լաւ էր... բայց հողագործը՝ գութանի, արօրի տէր հաց ցանողը լուռ արցունքն աչքերին լոկ ականատես է, թէ ինչպէս գիւղի խանութպանը, հանգիստ նստած տեղը, հարիւր սօմարներով գարի ու ցորեն, պուդերով իւղ ու պանիր է բարձում ֆուրգօնները ու քաղաք ճամբում, իսկ ինքը, որ օր ու գիշեր արօրի ու գութանի ետեւից ցեխի մէջ է գլորվել, ամառվայ շոգին, աշունքվայ ցրտին տքնել, տապկտվել, այսօր ստիպված է նոյն իսկ իր օրական պարէնի մասին մտածել, հոգալ...։

Իսկ մեր գիւղերում օր աւուր սունկի պէս աճում են խանութները, խեղճ գիւղացուն կողոպտող այդ աւազակային որջերը...։

Ջաւախեցի

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԻ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Մենք անցեալ անգամ առաջ բերինք «Matin» լրագրի հրաւէրը՝ դաշնակցութիւն կազմել կաթը կեղծողների դէմ հասարակական առողջութեան պահպանութեան համար։ Այդ համակրելի հրաւէրից միայն քսան եւ չորս ժամ յետոյ, խմբագրութեան քարտուղարները նամակների, այցետոմսերի այնքան ահագին քանակութիւն դիզված տեսան իրանց առաջ, որ ստիպվեցին շատ եւ շատ օգնականներ հրաւիրել՝ նրանց դասաւորելու եւ կարգի գնելու համար։

Բժիշկներ, փաստաբաններ, պարլամենտի պատգամաւորներ, սենատօրներ, զինուորականներ, գրողներ, ամեն դասակարգի անձինք, շնորհաւորելով խմբագրութիւնը թէ անձամբ եւ թէ գրաւոր իր սկսած արշաւանքի համար, իրանց աջակցութիւնը եւ անդամակցութիւնն էին առաջարկում։ Առաջ բերենք մի քանի գրութիւններ։

Ժիւլ Ռօշ գրում է. «Արձանագրեցէք ինձ անդամ. միակ միջոցը, զոհերի համար, իրանք իրանց պաշտպանելն է, անել այն, ինչ որ չէ անում պետութիւնը։ Պաշտպանենք մենք մեզ եւ կեցցէ մարդկային կեանքի պաշտպանութեան դաշնակցութիւնը»։

Ժօն Լաբիւսկիէր գրում է. «Matin»-ի եռանդուն կռիւը այն թշուառականների դէմ, որ սպանում են առանց խղճալու, ագահութեամբ, անմեղ փոքրիկ էակներին, արժանի է ամենայն խրախուսանքի։ Անշուշտ, ես համակրում եմ կեանքի պաշտպանութեան համար դաշնակցութեան գաղափարին, պէտք է որ խարդախողների անլուր համարձակութեան դէմ պարկեշտ մարդիկ նիզակցութիւն կազմեն, բաց ճակատով կռւեն եւ պատժել տան նրանց, որոնք մահ են սերմանում իրանց չուրջը»։

Մի բժիշկ գրում է. «Առաջ, առաջ. բարձր աղաղակեցէք. թունաւորված կաթը, որ ծախում են Պարիզում, սպանում է ամեն տարի հազարաւոր երեխաներ»։—«Ահա մի գեղեցիկ գաղափար, որ ունեցաւ «Matin» լրագիրը. խեղճ փոքրիկներ, եթէ իմանայիք, որքան հոգի մենք կորցնում ենք նրանցից, թունաւորված եւ արիւնազուրկ եղած. առաջ տարէք եռանդով ձեր սկսած գործը. բոլոր նրանք, որ սիրում են երեխաներին, ձեզ հետ են»։ Դօկտօր Նավարր, քաղաքային խորհրդարանի անդամ, գրում է. «Որպիսի առողջարար գործ ձեր սկսածը. պաշտպանվենք. պաշտպանենք մանուկներին, արգելենք թունաւորումը եւ անխնայ հալածենք չարագործներին, որոնք ծախում են թունաւորված կաթ»։ Բարօն դը Գրանմէլլ ասում է. «Պէտք է խփել կեղծողների գրպանին. այդ նրանց զգայուն տեղն է։ Պատիժները պէտք է օրինակելի լինեն եւ խլեն չարագործներից ցանկութիւն վերսկսել իրանց գործը»։ Ահա եւ հասարակ ժողովրդից գրած մի քանի կտորներ. «Ընտանիքի մի հայր գալիս է ծափահարելու ձեզ եւ շնորհաւորելու ձեր գործը. կազմեցէք դաշնակցութիւնը եւ մենք, ընտանիքի բոլոր հայրերս, ձեզ հետ ենք»։—Կեցցէ «Matin» լրագիրը, որ գիտէ միշտ պաշտպանել հարստահարվածին հարստահարողի դէմ»։

Մի շաբաթվայ ընթացքում համակրողների եւ անդամակցողների թիւը տասնեակ հազարների հասաւ։ Ուրախացած լրագիրը կազմակերպեց մարդկային կեանքի պաշտպանութեան դաշնակցութիւնը եւ դիմեց անմիջապէս հանրապետութեան նախագահ Լուբէին, սենատի նախագահ Ֆալլիէրին եւ պարլամենտի նախագահ՝ Դէշանէլին, խնդրելով նրանց հովանաւորութիւնը։ Երեքն էլ անմիջապէս տուին այդ հովանաւորութիւնը։ Լրագրի խմբագրութիւնը յայտարարեց, որ իր սկսած գործը լինելով ոչ թէ քաղաքական, այլ ընդհանուր ազգային, նա այդ պատճառով դիմեց այդ երեք անձնաւորութիւններին, որոնք ներկայումս մարմնացնում են իրանց մէջ ամբողջ ազգը։ Այդպիսով նոր դաշնակցութիւնը դրվեց երրեակ վահանի պաշտպանութեան ներքոյ. նախագահի, որ ստորագրում է օրէնքները, եւ այն նախագահների, որոնք հսկում են նրանց կազմութեան վրա. «այդ երրեակ վահանների պաշտպանութեան տակ, ասում է նա, երկրի երեք առաջին ընտրեալների պաշտպանութեան ներքոյ մենք կը փորձենք անել այն բարիքը, որ կը կենդանացնի երկիրը եւ կռւել այն չարիքի դէմ, որ սպառնում է նրան»։

Եւ դաշնակցութիւնը, որ դեռ յունվարի 12-ին իր անդամների մէջ ունէր ամենախոնարհ եւ անյայտ ֆրանսիական քաղաքացիներ, մի շաբաթից յետոյ ամենաառաջին քաղաքացիներն ունեցաւ անդամ։

Մամուլի մի օրգանի սկսած օգտակար ձեռնարկութեան եւ հրաւէրին արձագանք տուին ամենայետին աղքատից եւ գիւղացուց սկսած մինչեւ ամենաառաջին քաղաքացին, պետութեան գլուխը եւ ազգի ներկայացուցիչները։ Ահա ինչ մեծ ոյժ է պարունակում իր մէջ մ[illegible] տակ, ազնիւ եւ հասարակական շահերին անկեղծօրէն նուիրված լրագիրը։ Եւ լրագրական գործիչները, մամուլի մշակները նոր ոյժ [illegible] կենդանութիւն պէտք է ստանան, տեսնելով, որ իրանց նիզակակիցների մէկի գրիչը ինչպէս մի մեծ եւ ահագին խլրտում եւ առողջարար խլրտումն է առաջ բերում հասարակութեան մէջ։

Միւս անգամ մենք կը խօսենք արդէն կաթի կեղծիքի էութեան մասին։

Հ. Ա.

ամուսնու սրտին մօտ բարեկամներ, մեր թշուառ եւ հալածված ազգակից «խնամքի կարօտ» գաղթականներին, որոնք թէ իրանց ներկայութեամբ եւ թէ իրանց ձեռագործ հիւսած պսակով զարդարեցին ամուսնու գերեզմանը։

Շնորհակալ ենք, գնահատում ենք եւ պարծենում, մեր սակաւաթիւ հայ հեղինակների արտայայտած ցաւակցութիւնից։ Շնորհակալութիւն ենք յայտնում թէ հայոց եւ թէ ռուսաց պարբերական մամուլին, որոնք չը զլացան իրանց էջերում ամուսնու յաւերժացած յիշատակը յարգել եւ փչտակից լինել մեր մեծ ցաւին։ Դրանք են «Մշակ», «Տարազ», «Մուրճ», «Тифлисскій Листокъ», «Новое Обозрѣніе» եւ Բագւում հրատարակվող «Каспій» լրագիրները։

Չեմ կարող այստեղ լռութեամբ տալ եւ մեր շնորհակալութիւնը չը յայտնել մարդկային կեանքի զանազան ասպարէզներում մեծ նշանակութիւն ունեցող երկու գործօնների ներկայացուցիչներին—քրիստոնէական կրօնի եւ գիտութեան—հոգեւորականներին եւ բժիշկներին։ Առաջինները, հետեւելով իրանց մեծ վարդապետի դաւանանքին, ոչ միայն ի պաշտօնէ կատարեցին իրանց հոգեմխիթար պարտականութիւնը, այլ եւ իրանց արտայայտած ցաւակցութիւններով սփոփանք պատճառեցին թէ ամուսնու տկար ժամանակը եւ թէ մեզ, սգաւորներիս։ Իսկ երկրորդների մասին ճիշտ է լատինական հին առածը, որ ասում է «Medicina ars divina»—բժշկականութիւնը աստուածային արհեստ է։ Եւ իրաւ, եթէ այդ գիտութեան ներկայացուցիչները երբեմն չը ներշնչվեն աստուածային հրով, հազիւ թէ կարողանան այդքան մարդասիրաբար կատարել իրանց պարտաւորութիւնը դէպի իրանց հիւանդ ընկերը։

Այժմ շնորհակալութեանս խօսքը դէպի ձեզ եմ ուղղում, երիտասարդներ։ Դուք, որ ձեր վերջին յարգանքը եւ հրաժեշտի «մնաս բարեւը» ամուսնու մատուցանելու համար, ձեր զգացմունքների թարգման անմեղութեան նշանաբան ունեցող ծաղիկներն էիք ընտրել եւ նրանց միջոցով հանգուցեալին անուանեցիք «ճշմարտութեան զանգակ», «գաղափարական չիտակ մարդ», մի մոռացէք այն գաղափարները, եթէ իրաւ որ ձեր խօսքերը «չիտակ» էին, որի մէջ ես չեմ կասկածում, որովհետեւ եթէ երիտասարդութիւնը այդպիսի խորհրդաւոր րօպէներում էլ կեղծէ, ապա ո՛րտեղից սպասենք մեր առանց այն էլ ապականված կեանքի փրկութիւնը։—Ապա, ուրեմն, աշխատեցէք չը խլացնել ձեր մէջ եւ մոռացութեան չը տալ այն «զանգակի» տխուր եւ մելամաղձոտ,—արդէն ձեզանից դէպի յաւիտենականութիւն հեռացած—ձայնի արձագանքները։ «Ցոյց» որ եթէ մարդիկ առաջնորդվեն ընկերասիրական բարձր եւ բուն քրիստոնէական վեհ գաղափարով—«սիրել ընկերոջը իբրեւ իր անձը»—ապա այն ժամանակ կը նորոգվի եւ կը վերածնվի թէ՛ մասնաւորապէս անհատի դրութիւնը եւ թէ ընդհանրապէս հասարակութեան կեանքը, միայն թէ մարդիկ անկեղծ «հաւատով» եւ չիտակ պարտականաչութեամբ կատարեն իրանց մարդկային կոչումը։

Վերջացնելով խօսքս, մեր խորին շնորհակալութիւնն ենք յայտնում «Մշակ» լրագրի խմբագրութեանը, որը իր էջերում բազմաթիւ յօդուածներով նկարագրեց հանգուցեալ ամուսնիս համեստ անձնաւորութիւնը եւ աշխարհայեցողութիւնը։ Մանաւանդ թանգ էր մեզ համար այն յիշողութիւնը, թէ ինչ գաղափարական համերաշխութիւն կար եւ ինչ ընկերական կապերով էին կապված լուսահոգի Գ. Արծրունին եւ իմ հանգուցեալ ամուսինը։ Դրան ամենապերճախօս ապացոյց կարող է համարվել այս րօպէին իմ դիմացս եղած երկու փաստեր, առաջինը Գ. Արծրունու լուսանկար պատկերը, իր ձեռքով մակագրած. «սիրելի ընկեր Կաճկաճեան, երանի թէ բոլոր մարդիկ միայն քեզ պէս իդէալիստներ, մինչեւ մեր տարիքը։ Քո ընկեր եւ բարեկամ Գ. Արծրունի։ Թիֆլիս, մայիսի 6, 1890 թ. պատգամաւորութեանդ օրը», իսկ երկրորդը այն յօդուածը, որը հանգուցեալ ամուսինս լուսահոգի Արծրունու յիշատակին նուիրել էր, նրա մահվան առաջին տարեդարձի օրը, մեր տեղական «Каспій» լրագրում։

Ամուսինս նեղ մտքով կուսակցութեան մարդ չէր, բայց միշտ եղել է Արծրունու դաւանած գաղափարների կողմնակից եւ, ինչպէս պ. Լ. ճիշտ նկատում է ամուսնուս յիշատակին նուիրած յօդուածի մէջ, նա միշտ անուանում էր «Մշակի» ներկայ խմբագրութեան անդամներին «հին գվարդիա» այն անձնուրաց «գրչազէն» զօրապետի, որը այժմ թէեւ տարաբախտաբար 9 տարի է արդէն, որ հեռացած է մեզանից, բայց նրա քաջ զինուորները աշխատում են բարձր պահել նրա թողած ծածանվող «Մշակ» լրագիր դրօշակը, որի վրա խոր մակագրված սկզբունքները դեռ շատ ու շատ տարիներ գոյութիւն կունենան հայերի մէջ, եթէ միայն ընդունակ ազգ ենք ինքնուրոյն եւ գիտակցական կեանքով ապրելու։

Թամար Կաճկաճեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Երեքշաբթի, յունվարի 29-ին, Թիֆլիսի արքունական թատրոնում կայացաւ «Լաքմէ» օպերայի ներկայացումը, որ գրաւել էր հանդիսականների մեծ բազմութիւն։ Դելիբի այդ գեղեցիկ օպերան, իր երաժշտական արժանաւորութիւններով մեծ հաւանութիւն գտաւ հանդիսականների կողմից։ Լաքմէի բովանդակութիւնը վերցրած է հնդկական կեանքից եւ պարունակում է իր մէջ բնորոշ արեւելեան գծեր թէ ամբողջ տեսարանների եւ թէ եղանակների վերաբերութեամբ։ Երգչուհի Բրօնսկայա, որ կատարում էր գլխաւոր հերոսուհու դերը, իր նուրբ երգով եւ իր դայլայլիկներով մեծապէս նպաստեց ընդհանուր տպաւորութեան։ Միւս դերակատարները միջակ էին եւ չը փչացրին իրանց դերերը։ Լաքմէն կը գրաւէ հասարակութիւն դէպի թատրոն։

—

Պարիզից մեզ գրում են, որ շուտով այդտեղ կը հրատարակվի մի նոր ամսագիր, ընդհանուր գրական ուղղութեամբ, «Նոր-Հանդէս» անունով, որ յետոյ պէտք է դառնայ երկշաբաթական։ Այդ ամսագրի խմբագրութեան պէտք է մասնակցեն թիւրքահայ գրողների մի խումբ, որի մէջ եւ Լեւոն Բաշալեան ու Արփիար Արփիարեան։

—

Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեան նախկին անդամ Իվանենկո դիմել է այդ վարչութեան՝ խնդրելով վկայաթուղթ տալ իրան այն մասին, թէ նա, իբրեւ Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեան անդամ, ստանում էր տարեկան 3,000 րուբլի ռոճիկ եւ, իբրեւ քաղաքագլխի պաշտօնակատար, 500 րուբլի, եւ թէ 1898 թուականի նոյեմբերի 1-ից, այսինքն այն օրվանից, երբ նրան հեռացրին պաշտօնից, Իվանենկո ռոճիկ չէ ստացել վարչութիւնից։ Այս վկայաթուղթը պ. Իվանենկո պէտք է ներկայացնէ Թիֆլիսի դատաստանական պալատին։

—

Բուխարայի էմիրը Բաղու կը հասնի փետրվարի 3-ին եւ նոյն օրը, երեկոյեան ժամը 7-ին, երկաթուղու արտակարգ գնացքով կը մեկնի Պետերբուրգ։

—

«Каспій» լրագրի խմբագիր Թօփչիբաշեվի եւ նոյն լրագրի հրատարակիչ Թաղիեվի մէջ,—«Новое Обозрѣніе» լրագրի ասելով,—այժմ տեղի են ունենում բանակցութիւններ «Каспій»-ի վաճառման մասին։ Թօփչիբաշեվ կամենում է գնել այդ լրագրի հրատարակութեան իրաւունքը, որ, լուրերին նայելով, գնահատվում է 100,000 րուբլի։

—

Ֆինանսների մինիստրութիւնը նորից բացատրեց, որ արծաթեայ դրամները պէտք է ընդունվեն բոլոր մասնաւոր անձերից եւ պետական հիմնարկութիւններից, առանց ուշադրութեան առնելու նրանց քաշի պակասորդը, եթէ միայն նրանց վրա չեն ջնջվել բոլորովին պետական արծուի եւ արժէքի նշանները։

—

Մոսկվայի լրագիրների ասելով, այնտեղ կազմակերպվում է ակցիօներական մի նոր ընկերութիւն, որի նպատակն է շինել կովկասեան կուրորտներում հիւրանոցներ, կահաւորված սենեակներ եւ այլ բնակարաններ՝ նրանց շահագործելու համար։ Այդ ձեռնարկութեան համար արդէն երկար տարիների կապալով վարձված են պետական կալուածների մինիստրութիւնից մի քանի հողաբաժիններ Եսսէնտուկիում. ապա մտադրութիւն կայ նոյնպիսի հողաբաժիններ ձեռք բերել եւ Կիսլովոդսկում, Ժելեզնովոդսկում ու Պեատիգորսկում։ Ընկերութեան հիմնական դրամագլուխը 600,000 րուբլի է։

—

ԲԱԳՈՒԻՑ մեզ գրում են. «Հայ դերասանական խմբի երկու ամիս շարունակ տուած ներկայացումներից միայն «Համլէտը» տուեց զուտ արդիւնք 1000 րուբլի, ուրեմն երկու ամսվայ ընթացքում 14 հոգի պիտի ապրեն այդ փողով։ Առաջին ույժերը—Սիրանոյշ, Պետրոսեան, Աբէլեան—յոյս են դրել իրանց բէնէֆիսներին, իսկ երկրորդականները յուսահատ վիճակի մէջ են. նրանցից մի քանիսը երկու ամսվայ համար տոկոս ստացել են 30—40 րուբլի. Աւետեանների, Վրոյրի եւ Ազայեան-Զաքիֆեան յուշարարի բէնէֆիսները միայն վնաս հասցրին խմբին։ Անցեալ օրերը տուած ներկայացումը, որի վրա մեծ յոյս էին դրել դերասանները (Դօդէի «Արլեզիանն»-ը), տուեց 100 րուբլի մուտք, իսկ թատրոնի ծախսն է 250 րուբլի»։

—

ԴԻԼԻՋԱՆԻՑ մեզ գրում են. «Սեւանի վանահայր Սարգիս եպիսկոպոս Փիլոյեան այսօր, կիրակի, մեր հարեւան Պօղոսքիլիսա գիւղի տէր-Կարապետ քահանայի որդի Բագրատին քահանայ ձեռնադրեց մեր նորակառոյց եկեղեցում, ահագին բազմութեան առաջ։ Այդ օրը ի պատիւ սրբազանի ճաշ էր պատրաստել պօղոսքիլիսեցի պ. Բ. Մարտիրոսեանցը, որին մասնակցում էին մօտ 20 մարդ։ Ճաշից յետոյ Պօղոսքիլիսայի ներկայացուցիչները իբրեւ աջահամբոյր մի գումար ներկայացրին եպիսկոպոսին, բայց նա իբրեւ ձեռնադրութեան վարձ չընդունեց այդ գումարը, այլ ընդունեց իբրեւ նուէր Սեւանի վանքին»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Մադրիդից լրագիրներին հաղորդում են, որ սպանիական մայրաքաղաքում մտադրութիւն կայ հանդիսաւոր կերպով տօնել Վիկտոր-Հիւգօի ծննդեան հարիւրամեայ տարեդարձը։ Թատրոնում տեղի կունենայ gala ներկայացում Հիւգօի գրուածքներից, եւ Մադրիդի փողոցներից մէկին կը տրվի «Էռնանիի» հեղինակի անունը։ Այն փողոցի վրա, որին կամենում են բանաստեղծի անունը տալ, Վիկտոր-Հիւգօն մանուկ ժամանակ ապրում էր գեներալ Աբէլ Հիւգօի հետ հէնց այն տան մէջ, ուր 1831 թւին ապրում էր Ռօսսինին։

—«Рус. Вѣд.» լրագրին գրում են Լօնդօնից. «Ընտրողական չորս շրջաններում տեղի են ունենում պարլամենտական լրացուցիչ ընտրութիւններ։ Չորս դէպքերն էլ չափազանց հետաքրքրական են։ Բայց ես ամենից առաջ մի քանի խօսք կասեմ Շէֆֆիլդի շրջաններից մէկի մասին, որտեղ այժմ պէտք է ընտրութիւններ կատարվեն։ Այնտեղ նոր միայն ասպարէզից անյայտացաւ ամենից աւելի ինքնատիպ եւ արտասովոր կօմմօներներից մէկը—սէր Էլլիս Աշմէտ-Բարտլէտ։ Լիրը «թագաւոր էր գլխից մինչեւ ոտքը», սըր Էլլիսն էլ նոյնպիսի «ազգասէր» էր։ «Ամբողջ աշխարհը ստեղծված է Անգլիայի համար։ Ինքը Աստուած տնօրինել է, որ Բրիտանիան տիրէ ամենքին։ Նա կը հասնէ այդ նպատակին, երբ ոչնչացնէ Բրիտանիայի անհաշտ թշնամուն—Ռուսաստանին»։ Ահա այս էր սըր Աշմէտ Բարտլէտի հաւատի հանգանակը։ Եւ նա նոյնպիսի կատաղի ռուսատեաց էր, որպիսի եւ ծայրայեղ «ազգասէր» էր։ Իր այլ հայեացքներով՝ սըր Էլլին քարեայ դարի պահպանողական էր։ Այդպիսիները համարեա արդէն չքացել են երկու ժողովներից էլ։ Այժմեան պահպանողականները յայտնում են իրանց կարծիքները շրջահայեացութեամբ, ոչ այնպէս գռեհիկ կերպով, աշխատելով ծաղրալի չը դառնալ։ Աշմէտ Բարտլէտ այդ կողմից մեծ քաջութիւն էր ցոյց տալիս։ Կատաղի ռուսատեացութիւնը դարձրել էր նրան մեծ թիւրքասէր եւ սուլթանի անձնական բարեկամ, որից նա ստանում էր շքանշաններ եւ կօնցէսսիաներ։ Պարլամենտում սըր Էլլին զուարճացնում էր թէ ընդդիմադիրներին եւ թէ ընդդիմադիր կուսակցութեան անդամներին իր ծայրահեղ, [illegible] պահպանողականութեամբ։ Երբ այժմեան մինիստր-նախագահ լորդ Սօլսբիւրի երկրորդ անգամ իր ձեռքն առաւ վարչութեան ղեկը, սէր Աշմէտ-Բարտլէտ ստացաւ ծովապետութեան լորդերից մէկի պաշտօնը, բայց նրանից շատ շուտով աշխատեցին ազատվել, տալով նրան բարօնէտի տիտղոսը։ Բայց դրա փոխանակ, զարմանալի բան է, Շէֆֆիլդի ընտրողների մէջ սըր Էլլիսի ճառերը ահագին աջողութիւն էին գտնում։ Նա պատգամաւոր էր ընտրվում մի եւ նոյն շրջանում սկսած 1885 թւից։ Վերջին տարին Աշմէտ-Բարտլէտ մտածում էր մեծ շահ ստանալ այն կօնցէսսիաներից, որ տուել էր նրան Աբդիւլ-Համիդ, բայց բօրսայում պարտութիւն կրեց իր բաժնեթղթերով, սնանկացաւ եւ մեռաւ զայրոյթից։ Անգլիական համայնքների ժողովում նա թողեց դատարկ տեղ»...

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

29 յունվարի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Գիւղական արդիւնաբերութեան կարիքները պարզելու համար կազմված առանձին խորհրդակցութեան առաջին նիստը կը կայանայ շաբաթ, փետրվարի 2-ին։—Ֆինանսների մինիստրի խորհրդի անդամ գաղտնի խորհրդական Գօլուբէվ ճանապարհ ընկաւ Կ. Պոլիս՝ տեղի վրա ծանօթանալու համար ռուս-թիւրքական առեւտրի հետ, որովհետեւ շուտով լրանում է Ռուսաստանի եւ Թիւրքիայի միջեւ կայացած առեւտրական դաշնագրի ժամանակամիջոցը։—Չէրնօմօրեան երկաթուղին կառուցանելու համար հետազօտութիւնները կը սկսվեն 1902 թւի գարնան այն հաշւով, որ 1903 թւից կարելի լինի արդէն կառուցումն սկսել նրա հարաւային մասերում։—Ֆինանսների մինիստրութիւնը մտցրեց Պետական Խորհուրդը մի առաջարկութիւն, որով պէտք է հրատարակվեն մի քանի կանօններ ամուր հիմքերի վրա դնելու համար երկարատեւ եւ կարճատեւ կրեդիտ տուող բանկերի գործունէութիւնը։—Յունվարի 29-ին էրցհէրցօգ Ֆրանց-Ֆէրդինանդ գնաց տեսնելու Կազանեան եւ Իսակիեվեան տաճարները։ Յունվարի 29-ին աւստրո-ունգարական դեսպանութեան մէջ տեղի ունեցաւ նախաճաշ ի պատիւ էրցհէրցօգ Ֆրանց-Ֆէրդինանդի։ Նախաճաշին ներկայ էին զինուորական մինիստրը, գլխաւոր շտաբի հրամանատարը եւ դրագունների 26-դ գունդի պատգամաւորութիւնը։

ԲԵՐԼԻՆ։ Գերմանական բանկը իջեցրեց դիսկօնտը $3^1/_2$-ից մինչեւ 3%։

ԼՕՆԴՕՆ։ Լորդերի ժողով։ Պետական քարտուղարի օգնական Օնսլօն յայտնում է, որ մինչեւ այժմ Վէյ-Խայ-Վէյում գտնվող բերդապահ զօրքը յետ է կանչվում եւ բերդային աշխատանքները դադարեցնվում են, որովհետեւ նրանք շատ թանգ արժեն։ Այդ կէտում սանատօրիա կը շինվի օֆիցէրների համար։ Մտադրութիւն չը կայ ոչ վերադարձնել քաղաքը Չինաստանին, ոչ էլ զիջել որ եւ է ուրիշ պետութեան։

ՕՐԷՕԼ։ Ի նկատի առնելով այն, որ Օրէօլի, Ելէցի եւ Բօլխովի արհեստաւորների հասարակութիւնները բաղկացած են բացառապէս համքարներում ժամանակաւորապէս ընդունված անձերից, Ներքին գործերի մինիստրութիւնը կարգադրեց փակել արհեստաւորների հասարակութիւնները եւ նրանց վարչութիւնները։

ՄՕՍԿՎԱ։ Նահանգական դատարանը քննեց Սավվա Մամօնտովի սնանկութեան գործը։ Պարտատէրերից մէկի—Սիբիրի բանկի—հաւատարմատարը յայտնեց, թէ ինքն այլ եւս պահանջ չունի, քանի որ համաձայնութիւն է կայացրել պարտապանի հետ. ուրիշ պարտատէրերի, Տրէտեակօվի եւ միջազգային բանկի հաւատարմատարները խնդրում էին գործի քննութիւնը յետաձգել, որովհետեւ բանակցութիւններ են սկսված։ Սնանկութեան վերաբերեալ հարցի լուծումը յետաձգված է մինչեւ փետրվարի 12-ը։

ՎԼԱԴԻԿԱՎԿԱԶ։ Դուման որոշեց երկու հարիւր րուբլի Գօգօլի եւ Ժուկօվսկու յիշատակը տօնելու համար։

ԵԱՐՕՍԼԱՎԼ։ Այրվում է Դունաեվի լուցկիի գործարանը, որ ամենամեծն է Ռուսաստանում։

ՎԱՐՇԱՎԱ։ Վարշավայի երկու եւ Դվինսկի մէկ կոճակների գործարանատէրերը սինդիկատ կազմեցին, որոշելով կոճակների կենտրոնական պահեստներ բանալ Պետերբուրգում, Մոսկվայում, Վարշավայում եւ Մինսկում։—Վարշավայի մօտ հաստատվում է իգական դպրոց պտղատու ծառերի մասին հոգալու եղանակները ուսումնասիրելու համար եւ պտուղները ու ընդեղէնները պահպանելու համար։

ՕԴԷՍՍԱ։ Դուման առաջարկեց յաւերժացնել Գօգօլի եւ Ժուկօվսկու մահվան օրվայ յիսնամեակը—բանալով այդ մատենագիրների անուան երկու ժողովրդական դպրոցներ, ժողովրդական գրադարան-ընթերցարան Գօգօլի անուան եւ դնել Գօգօլի կիսարձանը քաղաքային այգում։

ԽԱՐԿՕՎ։ Խարկօվի նահանգապետ իշխան Օբօլէնսկի ճանապարհ ընկաւ Պետերբուրգ։

30 յունվարի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ «Правительственный Вѣстникъ» լրագրում տպված է շրջաբերական որսորդութեան վերաբերեալ օրէնքների ճիշդ կատարման մասին։

ՆԻԺՆԻ-ՆՕՎԳՕՐՕԴ։ Նիժեգորոդեան գաւառական դպրոցական խորհուրդը որոշեց փետրվարի 19-ին Կայսր Ալէքսանդր II-ի համար հոգեհանգիստ կատարել զեմստվօի դպրոցներում եւ այդ օրը դասերից ազատելով, զրոյցներ սարքել այդ օրվայ նշանակութեան մասին։

ԻՐԲԻՏ։ Սիբիրի ապրանքները ուշացան. գնողները դանդաղ են հաւաքվում։

ԺԻՏՕՄԻՐ։ Նահանգապետը առաջարկութիւն է ստացել Ներքին գործերի մինիստրութիւնից արհեստաւորների հասարակութիւնները եւ նրանց վարչութիւնները վերացնելու մասին. գոյքը եւ դրամագլուխները յանձնվում են քաղաքային վարչութեան։

ՉԻՏԱ։ Դատարանում երեւաց, որ նախկին գրագիր Սերեբրեակօվ, կեղծ հրամանաթղթով ստանալով տեղական գանձարանից 3700 րուբլի, երէկ փախաւ։

ՄՕՍԿՎԱ։ Նահանգական զեմստվօի տնտեսական խորհուրդը օգտակար է գտնում, որպէս զի գարնան համար հացահատիկի տեսուրը միաժամանակ մտցնելիս, ազգաբնակութեանը հնարաւորութիւն տրվի ստանալ տասնորդական կշեռքը սովորական կշեռքով եւ դրանով վստահութիւն ներշնչել դէպի նոր կշեռքը։ Խորհուրդը այն կարծիքը յայտնեց, թէ օգտակար է զեմստվօի աւելի փոքր միութիւններ կազմել։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

(Ժամերը նշանակված են Պետերբուրգի հաշւով, փակագծում Թիֆլիսի հաշւով)

Արագ գնացք Թիֆլիսից—Բագու շաբաթը մէկ անգամ հինգշաբթի օրերը դուրս է գալիս ցերեկվայ 2 ժամ 32 րոպ. (3 ժ. 30 ր.), հասնում է Բագու գիշերվայ 3 ժամ 58 ր. (4 ժ. 56 րոպէին)։

Արագ գնացք Բագուից—Թիֆլիս դուրս է գալիս չորեքշաբթի օրերը երեկոյեան 10 ժ. 41 ր. (11 ժ. 39 ր.) հասնում է Թիֆլիս ցերեկվայ 12 ժ. 47 ր. (1 ժ. 45 ր.)։

Պօստատար գնացք Բագուից դուրս է գալիս գիշերվայ 12 ժ. 2 ր. (1 ժամին), հասնում է Թիֆլիս երեկոյեան 6 ժ. 24 ր. (7 ժ. 22 ր.), դուրս է գալիս Թիֆլիսից երեկոյեան 7 ժ. 54 ր. (8 ժ. 52 ր.), հասնում է Բաթում առաւօտեան 8 ժ. 33 ր. (9 ժամ 31 րոպէին)։

Մարդատար գնացք Բագուից դուրս է գալիս ցերեկվայ 3 ժ. 35 ր. (4 ժ. 33 ր.), հասնում է Թիֆլիս առաւօտեան 8 ժ. 50 ր. (9 ժ. 48 ր.), դուրս է գալիս Թիֆլիսից առաւօտեան 9 ժ. 30 ր. (10 ժ. 28 ր.), հասնում է Բաթում երեկոյեան 9 ժ. 28 ր. (11 ժ. 26 ր.)։

Պօստատար գնացք Բաթումից դուրս է գալիս երեկոյեան 10 ժ. 10 ր. (11 ժ. 8 ր.), հասնում է Թիֆլիս առաւօտեան 10 ժ. 45 ր. (11 ժ. 43 ր.), դուրս է գալիս Թիֆլիսից ցերեկվայ 11 ժ. 47 ր. 12 ժ. 45 ր.), հասնում է Բագու առաւօտեան 6 ժ. 33 ր. (7 ժ. 31 ր.)։

Մարդատար գնացք Բաթումից դուրս է գալիս առաւօտեան 8 ժ. 58 ր. (9 ժ. 56 ր.), հասնում է Թիֆլիս երեկոյեան 8 ժ. 33 ր. (9 ժ. 31 ր.), դուրս է գալիս Թիֆլիսից երեկոյեան 9 ժ. 36 ր. (10 ժ. 34 ր.), հասնում է Բագու ցերեկվայ 2 ժ. 12 ր. (3 ժ. 10 ր.)։

Պօստատար գնացք դուրս է գալիս Թիֆլիսից դէպի Կարս երեկոյեան 10 ժ. (10 ժ. 58 ր.). հասնում է Ղարաքիլիսա առաւօտեան 5 ժ. 4 ր. (6 ժ. 2 ր.), Ալէքսանդրոպօլ 8 ժ. 37 ր. (9 ժ. 35 ր.), Կարս ցերեկվայ 12 ժ. 23 ր. (1 ժ. 12 ր.)։

Պօստատար գնացք Կարսից դուրս է գալիս ցերեկվայ 4 ժ. 12 ր. (5 ժ. 10 ր.), հասնում է Ալէքսանդրոպօլ 7 ժ. 40 ր. (8 ժ. 38 ր.), Ղարաքիլիսա գիշերվայ 11 ժ. 6 ր. (12 ժ. 4 ր.), Թիֆլիս առաւօտեան 6 ժ. 47 ր. (7 ժ. 45 ր.)։

Խառն գնացք Թիֆլիսից դուրս է գալիս ցերեկվայ 12 ժ. 30 ր. (1 ժ. 28 ր.), հասնում է Սանահին ցերեկվայ 5 ժ. 12 ր. (6 ժ. 10 ր.) և Ղարաքիլիսա երեկոյեան 7 ժ. 19 ր. (8 ժ. 17 ր.)։

Խառն գնացք Ղարաքիլիսայից դուրս է գալիս առաւօտեան 11 ժ. 45 ր. (12 ժ. 43 ր.), հասնում է Սանահին ցերեկվայ 1 ժ. 30 ր. (2 ժ. 28 ր.) և Թիֆլիս երեկոյեան 6 ժ. 8 ր. (7 ժ. 6 րոպէին)։

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բ. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)

Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից։

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ՝

Բ. Ս. Նախասարդեան—11—12 ժ. վիրաբուժութեան, վեներական (սիֆիլիս) և միզասեռ. հիւանդ.

Ն. Մ. Ջիկօվանի—9—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային հ.

Ն. Ի. Դզելիեվ—12—1 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի հ.

Ջ. Ի. Թաքաճատեանց—11—12 ժ. կանանց և երեխայոց հիւանդ.

Ա. Պ. Խուրապետեանց—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Ն. Ն. Ռոստոմբէկով—5—6 ժ. վիրաբուժութեան և մորթու հ.

Ա. Ն. Ծպակովսկի—6—7 ժ. նեարդային (ելեկտրաբույժ), վեներ. և մորթու հ.

Դ. Ս. Թարխանեանց—7—7½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.

Բ. Ս. Նախասարդեան—7½—8 ժ.

Վճարը 50 կ. չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։

Օ. Տ. Առվանիտակի—տանը. ծաղկահատ և բժշկական մարմնամարզ. դիմել 11—1 ժ.։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝

Բժշկապետ ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ

ԲՈՒԺԱՍԵՆԵԱԿ

ԴՕԿՏՕՐ Վ. ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ

Նորագոյն ապարատներով և էլեկտրական մեքենաներով. մասնաւորապէս

ԲԴԻ, ՔԹԻ, ԱԿԱՆՋԻ ԵՒ ԿՐԾՔԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

Сергіевская ул., д. 12.

ՉԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ ՀՄՈՒՏ ՏԻՐԱՑՈՒԻ

տրվում է ամսական 20—25 րուբլի, ձրի սենեակ (ծիսակատարութիւններից վարձատրութիւնը կամաւոր է)։ Դիմել երէցփոխ Օհաննէս Սարգսեանցին։ Царицынъ Н/В. 3—3

Մի երիտասարդ

ցանկանում է գործակատարի պաշտօն գտնել։

Հասցէն՝ Միջին փողոց, Ջգրաշէնի եկեղեցու դէմ, պօրտնոյ Միքայէլ Միրումեանի մօտ։

3—3

Ներամարուծական գպրոցէն քննուած, ճերմակ բանդրօլով

ԲԱՂԴԱԴԻ ՑԷԼԻՒԼԵԱՐՆԻ

ՇԵՐԱՄԻ ՍԵՐՄ

կը ծախուի։

Մանրամասնութեանց համար դիմել Անանօվի քարվանսարայ, № 48 գրասենեակը։

4—5

ՄԻ ԴՊՐՈՑԱՒԱՏ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ

Ցանկանում է ունենալ դասեր բոլոր առարկաներից փոքր դասարանների երկսեռ երեխաների հետ՝ իբրև րէպէտիտօր։ Համաձայն է և. ինքը յաճախել աշակերտների մօտ բստ պայմանի։ Ընդունում է նաև սրբագրութիւն և արտագրութիւն հայերէն լեզուով։

Հասցէն հարցնել քաղաքի էժանագին գրադարանում։ 2—3

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Ջրիաբար ընդունում եմ պրակտիկանտներ իմ մեղուանոցում։ Արհեստական մոմաթուղթը ծախում եմ մի րուբլով ֆունտը, պատուիրողի մոմից մոմաթուղթ պատրաստելու համար՝ մի ֆունտից վերցնում եմ 25 կոպէկ։ Դիմել— Թիֆլիս, Դիդուբէ, Քութայիսեան փողոց, տուն № 17, Վասիլի Ալէքսանդրովիչ ՍԱԲՕԻՆ։

1—2

ԵՐԿՐԱՉԱՓ ԻՆԺԵՆԷՐ

Ս. ԲԱՀԱԹՐԵԱՆ

Ընդունում է երկրաչափական և հարթաչափական (нивеллировочныя) և այլ տեսակ գէօդէզիական աշխատութիւններ՝ ջուր մատակարարելու, կանալիզացիայի, ոռոգման, ճահիճներ ցամաքացնելու, անտառների բարեկարգութեան, լեռնային գործի, ճանապարհների և փողոցների շինութեան և կանօնաւորութեան, քաղաքային և այլ անշարժ կալուածքների կարգաւորութեան, յատակագծի վրա գնահատական (оцѣночный сборъ) տուրքի համար, քաղաքային և այլ հողերի որոշումը, քաղաքային յատակագծի հաստատելը օրէնսդրական կարգով և այլն։

ԲԱԳՈՒ, «Դվօրցօվայա Նոմէրներ» հիւրանոց. կամ Թիֆլիս՝ Ավճալեան փողոց, Շահբուդաղեանի տուն, № 59, բակում։

63—100

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

Օր. Սաթենիկ

ՏԵՐՄԱՂԱՆԵԱՆՑ

ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ Է ՀԻՒԱՆԴՆԵՐԻՆ

Առաւօտեան ժամը 9—2

Երեկոյեան ժամը 5—7

Վանքի մեծ փողոց, տուն Մարտիրոսեանցի (Տ. Կ.) 36—60

Պետերբուրգի բժշկական վարչութեան թոյլտուութեամբ։ Մեծ արկղիկը 5 րուբլի, փոքրը—3 ր. և 1 ր. 50 կ.։

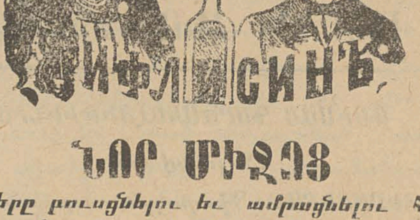

ՆՈՐ ՄԻՋՈՑ

մազերը բուսցնելու և ամրացնելու համար, ոչնչացնում է թեփը։ Դուրս է եկել նաև բոլորովին նոր միջոց

ՋՈՒՐ ԿԱԹԸ

երեսին քնքշութիւն և սպիտակութիւն տալու համար, ոչնչացնում է արևի պատճառած սևութիւնը, մուները, տալիս է կաշուին քնքշութիւն և սպիտակութիւն։ Այդ գները չափաւոր են. մեծ սրուակը, արկղիկի մէջ, 2 րուբլի, փոքրը—1 ր. 50 կ. Ծախվում են բոլոր պարֆիւմերական և դեղավաճառական խանութներում։ Գլխաւոր պահեստը գտնվում է Պետերբուրգում, Պուշկինեան փողոց, տ. № 15, բնակարան № 12. պահեստի բաժանմունքները գտնվում են. Թիֆլիսում՝ Կովկասեան դեղատան ապրանքների վաճառման ընկերութեան խանութում՝ Երևանեան հրապարակ և նրա բաժանմունքում, Միքայէլեան փողոց և Բագուում. նաև Միքայէլեան կամուրջի վրա, Պօպօվի և Երիստաւօվի դեղատներում։ Օտարաքաղաքացիների պատուէրները կատարվում են անմիջապէս պօստով։ 33—100

Թիֆլիսի Նաւթարդիւնաբերական Ընկերութեան Վարչութիւնը սրանով յայտարարում է ի գիտութիւն պ.պ. բաժնետէրերի, որ նշանակված է 8% վճարք-արժէքն քսան րուբլի (20 ր.) ամեն մի փային. վճարքն ընդունվելու է Ընկերութեան գրասենեակում մինչև փետրվարի 16-ը ամենայն օր ցերեկվայ ժամը 12-ից—2-ը։

(յ. 31, փ. 7, 12) 1—3

ԹԻՖԼԻՍԻ ԿԵՆՏՐՕՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑՈՒՄ

վաճառվում են՝

ՏԵՐ-ԴԱՒԹԵԱՆ ԴԱՒԹԻ թարգ., «Փաստաբանի մօտ կամ երջանիկ ամուսիններ», վոդ. 1 արար. Թիֆլ. 1901 թ. գ. 15 կ.

ՄԻՐԱՔԵԱՆ ՎԱՀԱՆ, «Լալու արի որսը», պօէմա, Թիֆլ. 1001 թ.—40 կ.

ՖԱՐԱՄԱԶԻ թարգ., «Կենդանական կամ բուժական մագնէտիզմ», Թիֆլ. 1901 թ. գ. 15 կ.

ՓԱՓԱԶԵԱՆ Վ., «Պատմուածքներ», թւով 8 հատ, Թիֆլ. 1901 թ. գ. 50 կ.

» «Հայ-բոշաներ», ազգագրական ուսումնասիրութիւն—50 կ։

ՂԱԶԱՐԵԱՆ Գ. թարգ.. «Ֆաբիոլա»—20 կ.

ՏԷՐ-ԱՒԵՏԻՔԵԱՆԻ թարգ., «Փայտաշէն խրճիթից մինչև սպիտակ տունը», պատկերներով—60 կ.

ՔՅԱՄԱԼԵՆՑ Ս., Երկասիրութիւններ, ա. կապուկ, թւով 12 հատ—50 կ.

ՔԱԼԱՆԹԱՐ Ա., «Սասուն», աշխարհագրական քարտէզով, բ. տիպ—20 կ.

ՏԷՐ-ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ ՍՏ., 1) «Նահատակը»—20 կ., 2) «Սամիտարնի»—20 կ. և 3) «Ղեկավարներ» գիրք ա. I. «Կապ բռնողը», II. «Մեր տէրը»—40 կ.

ՇՐԷԲԷՐ, «Տնային բժշկական մարմնամարզութիւն», 45 պատկերով—40 կ.

ՏՄԲԼԱՋԻ ԽԱՉՕ, 1) «Տնգլբուզ և զուռնա տմբլա»—40 կ. 2) «Զուռնա-Տմբլա»—40 կ.

Դիմել՝ Въ Тифлисъ, въ Центральную Книжную Торговлю. (Հ) 2—2

Լ Ո Յ Ս Տ Ե Ս Ա Ւ

Լ Է Օ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Մեր կեանքը, գրականութիւնը անցեալում

Հ Ա Տ Ո Ր Ե Ր Կ Ր Ո Ր Դ

XVIII ԴԱՐ

Յ ո ւ ս ի ն մ ա ս

ԳԻՆԸ 1 ՌՈՒԲԼԻ 50 ԿՕՊԷԿ

Ծախվում է. 1) հեղինակի մօտ, «Մշակի» խմբագրատանը։ Հասցէն՝ Тифлисъ, Редакція „Мшакъ". 2) «Մուրճ» ամսագրի խմբագրատանը։ Հասցէն՝ Тифлисъ, Редакція „Мурчъ". 3) «Գուտտենբէրգ» գրավաճառանոցում։ Հասցէն՝ Тифлисъ, Книжный магазинъ „Гуттенбергъ". Նոյն տեղերում ծախվում են նոյն հեղինակութեան ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՏՈՐԻ մնացած օրինակները։ Գինը 1 րուբլի 50 կոպէկ։

ՀԱՇՈՒԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ դասընթացքի XIV շրջան

ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

Հեղինակ «Ձեռնարկի առևտրական և գործարանական հաշուապահութեան»

ՈՒՍՈՒՑԱՆՈՒՄ ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ Է

Երկու սեռի անձանց՝ 4 ամսվայ ընթացքում հաշուապահութիւն գործնականապէս, երաշխաւորելով, և եղած դէպքերում յանձն է առնում պաշտօնի առաջարկել։

ՊԱՐԱՊՄՈՒՆՔԻ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐՆ ԵՆ.

Ա) Կրկնակի իտալական հաշուապահութիւն ըստ ամենայն առևտրական ճիւղերի, հանդերձ նաւթային արդիւնաբերական և կերօսինի գործարանական հաշուետուութեան։

Բ) Առևտրական թուաբանութիւն։

Գ) Առևտրական նամակագրութիւն։

Դ) Առևտրական և մուրհակների կանօնադրութիւն։

Ե) Գեղագրութիւն և ամենաարագ ձեռքերի ուղղելը։

Պարապմունքները սկսվելու են 1902 թ-ի յունվարի 25-ից, ճաշից յետոյ, և պարբերաբար շարունակվելու են իւրաքանչիւր ՉՈՐՍ ամսից յետոյ։

ԻՒՐԱՔԱՆՉԻՒՐ ԿՈՒՐՍԻ ՎՃԱՐՆ Է 60 ՌՈՒԲԼԻ

Ցանկացողները թող դիմեն գրաւոր կամ անձամբ 3 ժամից մինչև 6 ժամ երեկոյեան, ԿՈՒԿԻԱ, Նիկօլաեվսկայա փողոց, սեփական տուն, № 46։ (Николаевская ул. № 46)։

Վերոյիշեալ հաշուապահութեան ձեռնարկը ծախվում է ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ, հեղինակի մօտ, և Ռուսաստանի բոլոր յայտնի գրավաճառանոցներում։ ԳԻՆՆ է 3 ր. 50 կոպէկ։ Օտարաքաղաքացիները գիրքը գնելու համար կարող են դիմել հեղինակին, առանց պօստի ծախս վճարելու։ 12—25

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

Ե Ր Կ Ո Ւ Ս Ե Ռ Ի Ա Ն Ձ Ա Ն Ց Հ Ա Մ Ա Ր

Առևտրական Կուրսերի նպատակն է՝ մասնագիտական առևտրական կրթութիւն տալ երկու սեռի անձանց և պատրաստել գործնական ճանապարհով հմուտ հաշուապահներ։ Աւարտողները ստանում են ատեստատներ։

Աւանդելի առարկաները սրանք են՝ 1) Առևտրական Տնտեսութիւն. 2) Առևտրական Թուաբանութիւն. 3) Հաշուապահութիւն (պարզ, կրկնակի և բանկային). 4) Թուաբանութիւն համրիչի վրա. 5) Առևտրական Թղթակցութիւն. 6) Առևտրական և մուրհակի կանօնադրութիւն և 7) Գեղագրութիւն, վատ ձեռքի ուղղելը։

Ուսումը սկսվելու է յունվարի 25-ից։ Ընդունելութիւնը Յունվարի 10-ից, ամենայն օր, առաւօտեան ժամը 10-ից մինչև 12-ը, կուրսեր հիմնողի բնակարանում, Սօլօլակում, Ալէքսանդր Փրիդօնօվի տանը № 9, Սերգիեվսկայա և Լերմօնտօվսկայա փողոցների անկիւնում։ Ծրագիրը և կանօնները կարելի է ստանալ ձրիապէս կուրսեր հիմնողի բնակարանում։ Օտարաքաղաքացիք դիմում են՝ Тифлисъ, С. П. Мануэльянцу.

(Ե. Հ. Կ.) 9—12

„Փ. Ն. ՓՐԻԴՕՆԵԱՆ"

ԿՕՆՖԷՏԻ ԵՒ ՇՕԿՕԼԱԴԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ

Կովկասեան գիւղատնտեսական ցուցահանդէսում մեր պատրաստած ապրանքները արժանացան Կովկասում կօնֆէտի արդիւնաբերութեան

ՄԻԱԿ ՄԵԾ ԱՐԾԱԹԵԱՅ ՄԵԴԱԼԻ

Առանձնապէս յանձնարարում ենք. ՌԱՀԱԹ-ԼՕԽՈՒՄԻ, Կարամէլ «ԻՒԲԻԼԷՑՆԱՅԱ» և առհասարակ բարձր յատկութեան կարամէլներ մրգեղէնով։

Գործարանում աշխատում են մայրաքաղաքի նշանաւոր վարպետներ։

Պատուէրներով դիմել. Թիֆլիս, Պավլօվսկայա փողոց սեփական տուն

Գործարանի հեռախօս № 362, գործարանական խանութինը № 772։

15—100 (Հ. Կ.)